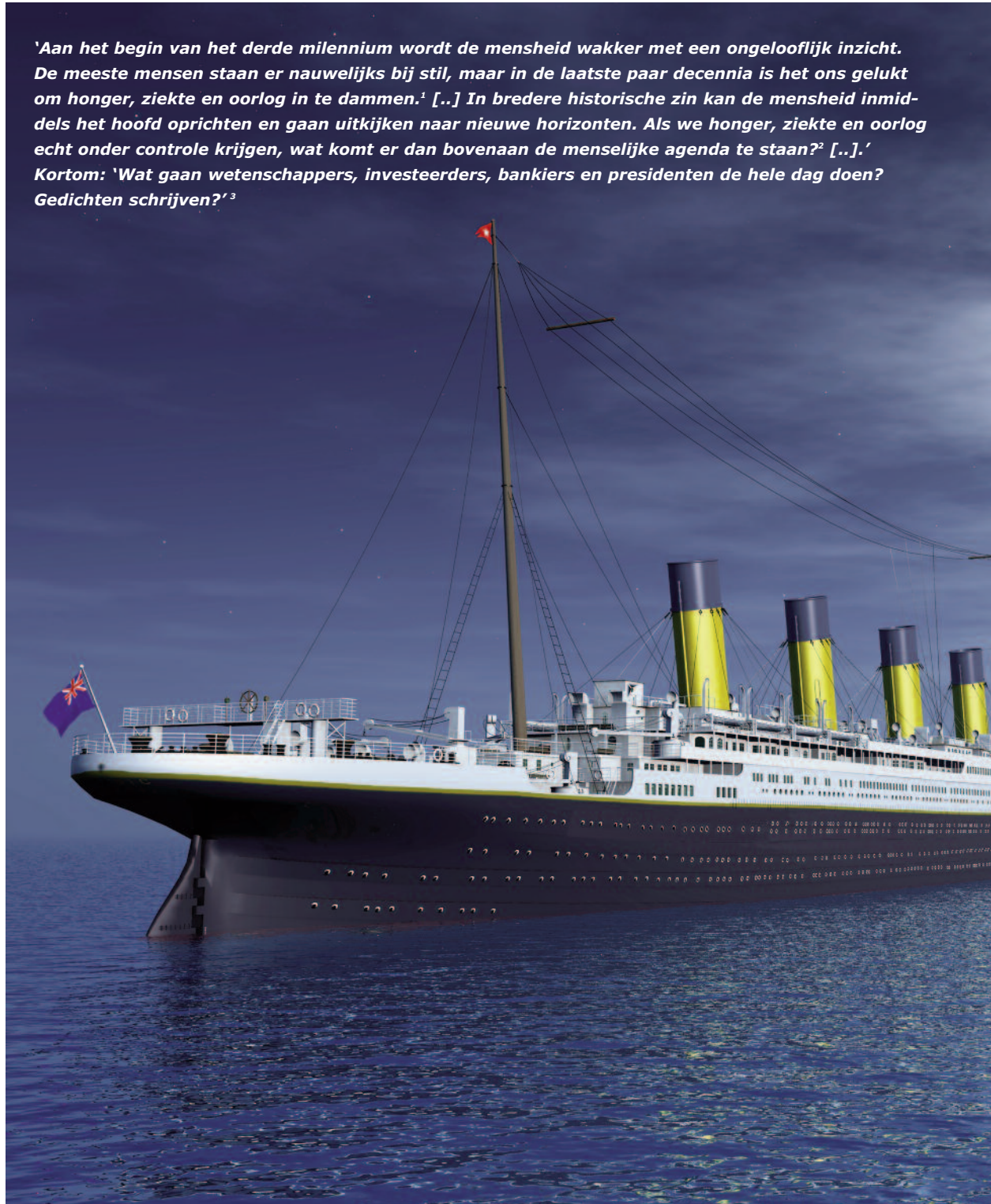


Het einde van het humanisme en Wat als de technologie het van ons over neemt?

'Aan het begin van het derde millennium wordt de mensheid wakker met een ongelooflijk inzicht. De meeste mensen staan er nauwelijks bij stil, maar in de laatste paar decennia is het ons gelukt om honger, ziekte en oorlog in te dammen.¹ [...] In bredere historische zin kan de mensheid inmiddels het hoofd oprichten en gaan uitkijken naar nieuwe horizonten. Als we honger, ziekte en oorlog echt onder controle krijgen, wat komt er dan bovenaan de menselijke agenda te staan?² [...] Kortom: 'Wat gaan wetenschappers, investeerders, bankiers en presidenten de hele dag doen? Gedichten schrijven?''³



de God-Mens



“wetenschappers en steenrijke visionairs richten zich op de dominantie van de binnenwereld”

In zijn indringende boek *Homo Deus - Een kleine geschiedenis van de toekomst* onderzoekt historicus Yuval Noah Harari welke projecten de strijd tegen honger, ziekte en dood in de 21e eeuw zullen vervangen als belangrijkste punten op de menselijke agenda. Het boek schetst op provocerende en zeer leesbare wijze de koers die wetenschap en vrije markt inmiddels hebben ingezet, met de vrijwillige – zij het onbewuste – dagelijkse instemming van miljarden smartphone gebruikers. Het beschreven toekomstbeeld is gelukkig nog geen zekerheid maar wel het meest voor de hand liggende scenario. Op basis van onze huidige patronen voorspelt Harari het einde van het humanisme en beschrijft hij de nieuwe wetenschappelijke religies van onsterfelijkheid, geluk en goddelijkheid.

Contradictie tussen vrije wil en wetenschap

De vrijheid om als individu je eigen keuzes te maken is een van de belangrijkste kenmerken van onze liberale westerse maatschappij. Zowel persoonlijke ontwikkeling als economische groei varen er wel bij. Maar stel dat er helemaal geen sprake blijkt te zijn van een vrije wil? Of dat de mens geen ondeelbaar zelf blijkt te hebben? *'De contradictie tussen vrije wil en moderne wetenschap is de olifant in het laboratorium die de meeste mensen liever niet zien als ze in hun microscopen en fMRI-scanners turen'* zo lezen we in *Homo Deus*.⁴ Wat wij als vrije wil aanduiden, zijn volgens de moderne wetenschap feitelijk onvrije biochemische processen. En als wij een beslissing nemen blijken er minimaal twee 'zelden' die het lang niet altijd met elkaar eens zijn. Harari onderbouwt dit ondermeer met experimenten van neurowetenschapper Michael Gazzaniga (zie p. 24). Maar wat maakt dat eigenlijk uit?

Keuzevrijheid en de geupgrade mens

Waar NLP beoogt om keuzes te verruimen, neigt de moderne mens eerder naar minder keuzes; wellicht om zo de bekende keuzestress te vermijden. Bij eenvoudige keuzes zoals een volgende film, restaurant en de snelste route daarheen, laten we ons al graag adviseren door handige apps en algoritmes op onze slimme telefoon. En hoe zit het met belangrijke en ingewikkelde keuzes zoals welke studie of baan echt bij jou past, of welke politieke partij jouw stem verdient? Hoe makkelijk zou het zijn als we onze keuzestress ook dan aan een algoritme kunnen uitbesteden? Terwijl iets in ons wellicht nog wat tegenspuert, laat de neurowetenschap feilloos zien dat het de kwaliteit van onze beslissingen ten goede zou komen. In tegenstelling tot mensen is een algoritme immers niet te manipuleren en vergeet het niks. Dus waarom zou je smartphone niet



ook helpen om bijvoorbeeld de ideale levenspartner te vinden? Niet via zo'n datingsite waar je eerst van alles over jezelf moet invullen, want zo'n algoritme kent jou inmiddels beter dan je jezelf kent.

A match made in heaven?

Stel je voor dat je ergens toevallig loopt en je telefoon jou erop attent maakt dat je iemand passeert die heel goed bij jou zou passen. Stel dat je de interactie aangaat en jouw smartphone registreert intussen je biochemische reacties daarop en vice versa? Op basis daarvan en de profielen van miljarden andere gebruikers en factoren die een duurzame relatie blijken te bepalen, kan een algoritme toch een veel betere match maken dan jouw eigen vertroebelde filters? Zeker na al die jaren van dataverzameling waaraan een trouwe smartphone gebruiker of gamer zich dagelijks overgeeft. Geen wonder dat we er zo graag veel tijd aan spenderen, toch? Maar terwijl miljarden mensen hun al te menselijke kenmerken vrijwillig aanleren aan de algoritmes van de artificiële intelligentie, stelt Harari zich een andere vraag: Waar zal de wetenschap en de vermogende elite zich in de 21e eeuw primair op richten? Gezien onze patronen uit het verleden en huidige criteria komt dat volgens de historicus neer op onsterfelijkheid, geluk en goddelijkheid. 'We zullen ons erop gaan toeleggen om mensen te upgraden tot goden en Homo sapiens te veranderen in Homo deus'⁵ Met overtuigende voorbeelden laat hij vervolgens zien dat we die weg al zijn ingeslagen.

Wetenschap en bewustzijn

In een van zijn vele online-interviews⁷, vertelt Harari dat geluk volgens de huidige wetenschap niets meer is dan prettige sensaties in ons lijf. Door onze biochemie te veranderen, letterlijk door lichaam en geest om te bouwen, komt duurzaam geluk binnen handbereik. De

grens tussen genezen en 'upgraden' is nu eenmaal vaag en de commerciële potentie enorm. Wat wordt ontwikkeld om mensen te redden, kan naderhand als upgrade gebruikt worden. Als voorbeelden noemt hij ritalin, viagra en plastische chirurgie, waarmee gezonde mensen hun prestaties willen verbeteren. Harari stelt dat onze tolerantie voor onplezierige sensaties jaarlijks afneemt terwijl ons verlangen naar plezierige ervaringen groeit. Kun je het de wetenschap en het bedrijfsleven kwalijk nemen dat ze daar op inspelen? Op één gebied tast de wetenschap nog altijd in het duister: het menselijk bewustzijn. Deze typisch menselijke eigenschap blijkt vooralsnog onvervangbaar. Maar een geruststelling is dat niet, omdat intelligentie essentieel zal zijn voor de toekomst van de mensheid; bewustzijn volgens Harari niet.

Technohumanisme en Dataïsme

De laatste vraag waar het boek zich over buigt is de volgende: 'Wie beërfcht de mensheid en wat voor nieuwe religie zou het humanisme kunnen vervangen?'⁶ Dit deel geeft een prikkelend inkijkje in de wereld van Silicon Valley en de voortrazende innovatieve kracht waarmee de machtige techbedrijven het domein van de menselijke ervaring bestoken, met onze vrijwillige medewerking. Harari ziet twee waardige opvolgers voor het humanisme. Het technohumanisme, dat ernaar streeft ons huidige lichaam en geest steeds verder te upgraden. En het dataïsme, dat ervan overtuigd is dat informatie vrij moet stromen en dat het menselijk bewustzijn geen organische drager nodig heeft. Je kunt je wellicht voorstellen dat een tripje naar Mars dan heel wat dichterbij komt.

Een discussie over keuzes

De grote prestaties in de geschiedenis der mensheid gingen allen over het domineren van de wereld buiten ons. Nu is de tijd aangebroken dat bio- en computerwetenschappers zich met de steun van steenrijke visionairs richten op de dominantie van de binnenwereld.⁷ Omdat zijn voorspelling weerstand kan oproepen verduidelijkt Harari dat hij niet zozeer beschrijft wat de meeste mensen zullen doen, maar wel de mensheid als geheel. Ook wil hij vooral een discussie losmaken over onze huidige keuzes. 'Als die discussie ervoor zorgt dat we anders kiezen, zodat de voorspelling niet uitkomt, des te beter.'



1 t/m 6 Yuval Noah Harari, *Homo Deus*, Thomas Rap 2017; Citaten met toestemming overgenomen: 1:p13; 2:p14; 3:p32; 4:p292; 5:p33; 6:p289.

7 Yuval Noah Harari on the Rise of Homo Deus, filmed at the Emmanuel Centre on 5th September 2016, (youtube)